

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2013 vp

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus ETYJ:n par- lamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2012

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä maaliskuuta 2013 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomuksen ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2012 (K 3/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- puheenjohtaja Ilkka Kanerva ja ETYJ-valtuuskunnan sihteeri Gunilla Carlander, ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta
- lähetystöneuvos Leena Ritola, ulkoasiainministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ) on edelleen tärkeä laajan poliittisen vuoropuhelun foorumi. Järjestön kehittyminen kohti turvallisuusyhteisöä edellyttäisi kuitenkin sen tavoitteiden ja sitoumusten tehokasta toimeenpanoa. Valiokunta pitää tärkeänä turvata Etyjin kaikkinaisen toimintakyky. Valiokunta huomauttaa, että yhteistyön ja työnjaon tehostaminen EU:n ja Naton kanssa on välttämätöntä ottaen huomioon järjestöjen jäsenistön ja käsiteltyjen asioiden päällekkäisyyden ja keskinäisriippuvuuden.

Parlamentaarisen yleiskokouksen toiminta käsitti kaikki säännöissä vaaditut kokoukset sekä yhdeksän vaalitarkkailua, mutta toimintaa on kertomuksen mukaan varjostanut koko järjestön vaikea yleistila.

Yleiskokouksen pääaiheena oli Etyjin alueella tapahtuvat muutokset (OSCE Region of Change). Yleiskokous korostaa demokraattiseen päätöksentekoon perustuvan tasa-arvoisen yhteiskunnan merkitystä ja kehottaa jäsenvaltioita tasapainottamaan talouksiaan kestäville, vihreillä ja innovatiivisilla ratkaisuilla. Ulkoasiainvaliokunta korosti Sahel-mietinnössään (UaVM 13/2013 vp) naisten itsemääräämisoikeuden ja tasa-arvon tärkeyttä kehityksen ja turvallisuuden edistämiseksi. Naisten yleismaailmallisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia tulee kunnioittaa eikä loukkauksia voida hyväksyä esimerkiksi kulttuuriin tai uskontoon perustuviin tapoihin vedoten.

Irlannin puheenjohtajakaudella 2012 on lanseerattu Helsinki +40 -prosessi, jonka tavoitteena on luoda visio Etyjin tulevalle toiminnalle. Suomen aloitteellisuus Etyjin ja yleiskokouksen

kehittämisessä sopii hyvin Suomen historialliseen rooliin. Päätöslauselmassa korostetaan, että Etyjin pitää löytää roolinsa muuttuvassa turvallisuustilanteessa, laatia strateginen visio ja keskittyä olennaiseen sekä tarpeeseen aikaansaada järjestölle peruskirja. Valiokunta pitää myönteisenä, että Suomi on toiminnallaan pyrkinyt sekä hallitustasolla että yleiskokouksen ad hoc -sääntömuutostyöryhmässä (ed. Kanerva) edistämään vuoropuhelua ja ehdottanut uusia yhteistyömuotoja.

Helmikuun ajankohtaiskeskustelun aiheena oli asevalvonta. Asevalvonta on tärkeä osa Etyjin luottamusta herättäviä toimia (CBM) ja sen keskeisimmät saavutukset ovat luottamusta lisääviä toimia koskeva Wienin asiakirja, luottamusta lisääviä lentotoimintoja koskeva avoin taivas -sopimus (Open Skies) sekä tavanomaisia aseita rajoittava TAE-sopimus. Pitkän neuvottelukierroksen tuloksena marraskuussa 2011 hyväksyttiin uudistettu Wienin asiakirja. Lisäksi työn alla on 18 erillistä päätöstä, joista neuvotellaan edelleen. Valiokunta pitää huolestuttavana, että tavanomaisia aseita koskevan sopimuksen (TAE-sopimus) toimeenpano on keskeytetty. Sopimuksella on tärkeä rooli Euroopan asevalvonnassa, ja valiokunta pitää tärkeänä, että ponnisteluja joko TAE-sopimuksen elvyttämiseen tai uusiin sopimusjärjestelyihin jatketaan.

Ulkoasiainvaliokunta painotti turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa koskevassa mietinnössään (UaVM 1/2013 vp) kehityksen ja turvallisuuden välistä yhteyttä. Ulkoasiainvaliokunta on säännönmukaisesti kiinnittänyt huomiota johdonmukaisuuden lisäämiseen niin Suomen kuin EU:n toiminnassa, viimeksi taloudellisten kumppanuussopimusneuvottelujen yhteydessä (UaVX 4/2013 vp EPA-sopimukset; UaVX 1/2012 vp GSP-listaukset). Etyjin parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi päätöslauselman *Etyj ja arabialueiden uudet demokratiat*, jossa todetaan, että jäsenmaiden tulisi myös kehittää kauppaa nousevien demokratioiden kanssa ja turvata niille pääsy Etyj-maiden sisämarkkinoille, muun muassa kansainvälisten talous- ja rahoituslaitosten tuella.

Ulkoasiainvaliokunta on korostanut valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta antamaa selontekoa koskevassa mietinnössään (UaVM 1/2013 vp) energiaturvallisuuden merkitystä EU:n turvallisuuspolitiikalle. Mietinnössä todetaan edelleen elintarvikehuoltovarmuuden olevan kasvavassa määrin riippuvainen kansainvälisistä tekijöistä. Elintarvikehuollon tuontiriippuvuus on 25 prosenttia. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen on kansallisen turvallisuuden keskeinen prioriteetti. Yhtenäisyyden puute heikentää EU:n vaikutusvaltaa energiaturvallisuuteen liittyen. Etyjin päätöslauselmassa huomautetaan energiaturvallisuuden merkityksestä ja Etyjin tärkeästä roolista energia-alan yhteistyön ja uudistumisen helpottamiseksi. Saadun selvityksen mukaan Suomella on keskeinen rooli energiaturvallisuusasioissa, joka on jatkossakin yksi hallituksen prioriteettialue. Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä esimerkkinä laajemman turvallisuuskäsityksen toimeenpanosta Etyjin ENVSEC (Environment and Security) -aloitetta, jossa Etyj tekee yhteistyötä YK:n ja Naton kanssa turvallisuuteen vaikuttavien ympäristöuhkien kartoittamiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi. Myös vesiresurssit ja ruokaturva tulivat esille yleiskokouksen päätöslauselmassa.

Etyjin vaalitarkkailun perustana ovat järjestön osallistujamaiden Kööpenhaminassa 1990 ja Istanbulissa 1999 antamat sitoumukset kutsua Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (Odihr) tarkkailemaan vaaleja. Kertomusvuonna yleiskokous on lähettänyt yhdeksän tarkkailijavaltuuskuntaa. Vaalien toimista on seurattu Kazakstanissa, Armeniassa, Serbiassa, Valko-Venäjällä, Georgiassa, Montenegrossa, Ukrainassa, Yhdysvalloissa ja Romaniassa.

Kertomuksen mukaan yleiskokouksen ja Odihrin edustajien välillä on pitkään ollut erimielisyyksiä yhteistyön sujumisesta ja erityisesti tiedon kulusta. Eduskunnan valtuuskunta vieraili Odihrin päämajassa joulukuussa 2012. Valiokunta yhtyy eduskunnan valtuuskunnan näkemykseen, että Odihrin asiantuntemus, saumaton yhteistyö ja tiedonvaihto on ensiarvoisen tärkeä

yleiskokouksen vaalitarkkailussa myös tulevaisuudessa.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että edellä esitettyihin näkökohtiin tulee kiinnittää erityistä huomiota Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan työskentelyssä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 5 päivänä kesäkuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Soini /ps
vpj. Pertti Salolainen /kok
jäs. Jouni Backman /sd
Christina Gestrin /r
Pekka Haavisto /vihr
Ilkka Kanerva /kok
Ilkka Kantola /sd
Mari Kiviniemi /kesk

Katri Komi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Annika Lapintie /vas
Maria Lohela /ps
Tom Packalén /ps
Ben Zyskowitz /kok
vjäs. Timo Heinonen /kok
Riitta Myller /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Svinhufvud.